

Examen VMBO-GL en TL

2018

tijdvak 2
woensdag 20 juni
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Dit examen bestaat uit 42 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 54 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

De winkel uit de mode?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave hoef je geen gebruik te maken van een informatiebron in de bijlage.

Het gaat goed met de detailhandel. Sinds 2008 was de omzetgroei niet zo hoog. Vooral de onlineverkoop steeg spectaculair. In 2015 bedroeg de omzet in de online detailhandel € 4,62 miljard. Dit was 5,5% van de totale omzet in de detailhandel.

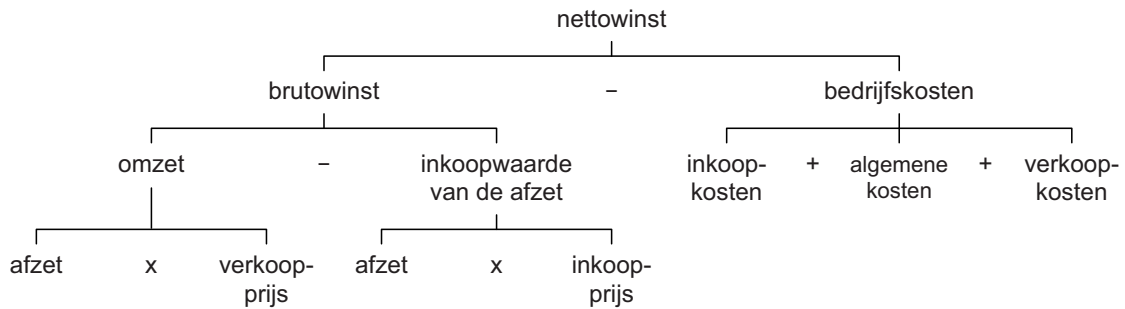
- 1p 1 Bereken voor 2015 de totale omzet in de detailhandel. Schrijf je berekening op.

De modebranche laat een heel ander beeld zien. De totale omzet van de modebranche daalde in 2015 met 1,2% ten opzichte van 2014. Volgens onderzoek zijn vriendelijk personeel en shopbeleving bij de doelgroep erg belangrijk.

- 1p 2 Barbara van Nistelrode heeft aan de rand van Tilburg een grote modewinkel met diverse extra's geopend. Zo schenkt zij koffie en heeft zij een verkooppunt voor belegde broodjes. Op deze extra investeringen moeten ook afschrijvingen plaatsvinden.
Wat wordt verstaan onder afschrijvingen?
- A de kosten die je maakt omdat productiemiddelen meer waard worden
  - B de kosten van de aanschaf van productiemiddelen
  - C de waardevermindering van de productiemiddelen, in mindering gebracht op de brutowinst
  - D de waarde van de productiemiddelen als ze in de uitverkoop verkocht worden

Toen Barbara startte kreeg zij de volgende kritiek:

“Dat zijn allemaal extra bedrijfskosten die je maakt. Dat gaat allemaal ten koste van je winst.”

Gebruik bovenstaand schema.

- 1p **3** Onder welke voorwaarde kan de nettowinst van Barbara's modewinkel toenemen, ondanks de stijging van de bedrijfskosten?

Barbara is bezig met het vaststellen van de prijzen in de nieuwe winkel. Zij hanteert een brutowinstmarge van 140% op de inkoopprijs voor de broeken die zij verkoopt. Momenteel verkoopt zij broeken met een inkoopprijs van € 35 exclusief btw.

- 2p **4** Bereken in twee decimalen de consumentenprijs van deze broeken als zij rekening houdt met een btw-percentagge van 21%. Schrijf je berekening op.

De omzet van online winkels die ook fysieke winkels hebben, groeide met 23%. Om die reden overweegt Barbara om ook een online kledingwinkel op te zetten. Volgens deskundigen zijn er voor de consument vele voordelen van de combinatie fysieke winkel en online winkel.

- 2p **5** Geef twee voordelen van de combinatie van een online winkel en fysieke winkel voor de consument.

Een goede start

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave hoef je geen gebruik te maken van een informatiebron in de bijlage.

De Nederlandse samenleving is gebaat bij goed opgeleide inwoners. De Nederlandse overheid vindt onderwijs erg belangrijk en daarom is er een leerplichtwet. Leerlingen die niet voldoen aan de leerplichtwet, komen terecht bij de leerplichtambtenaar van de betreffende gemeente.

- 1p 6 De gemeente is onderdeel van de collectieve sector.
→ Noem nog een onderdeel van de collectieve sector.
- 1p 7 Om de (leerplicht)ambtenaren te kunnen betalen zijn er inkomsten voor de gemeente nodig. De inkomsten van de gemeente bestaan onder andere uit gemeentelijke belastingen.
→ Noem een voorbeeld van gemeentelijke belastingen.

Een mbo diploma niveau 2 is een startkwalificatie. Een startkwalificatie zorgt ervoor dat de kans op een baan stijgt en deze heeft een positieve invloed op het inkomen van jongeren. Jongeren met startkwalificatie verdienen gemiddeld € 32.500 per jaar, terwijl jongeren zonder startkwalificatie gemiddeld € 24.050 verdienen.

- 1p 8 Bereken hoeveel procent jongeren **zonder** startkwalificatie gemiddeld per jaar minder verdienen dan jongeren **met** startkwalificatie. Schrijf je berekening op.
- 1p 9 Nederlandse jongeren met een verstandelijke of lichamelijke beperking krijgen een vrijstelling van de kwalificatieplicht. Zij kunnen in aanmerking komen voor een sociale voorziening, zoals de Wajong-uitkering.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De Wajong-uitkering wordt betaald uit ...(1)... (sociale premies / de algemene middelen van de overheid). Als werkende jongeren na hun 18e jaar arbeidsongeschikt worden, hebben zij recht op een WIA-uitkering (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen). De WIA is een ...(2)... (volksverzekering / werknemersverzekering).

1p 10 Als het lukt om meer jongeren in Nederland aan betaald werk te helpen, heeft dit invloed op de verhouding niet-actieven en actieven (de i/a -ratio) en daarmee op de betaalbaarheid van de sociale zekerheid in Nederland. De i/a -ratio wordt berekend door het aantal niet-actieven te delen door het aantal actieven.

→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Door de groei van het aantal jongeren met betaald werk wordt de i/a -ratio ...**(1)**... (hoger / lager). Hierdoor ...**(2)**... (daalt / stijgt) de betaalbaarheid van de sociale zekerheid in Nederland.

Elke steen anders

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

De stenen voor de renovatie van de stadswal in Den Bosch komen van een kleine, gespecialiseerde steenfabriek. Derck Goudberg heeft de oude steenfabriek van zijn vader in 2012 overgenomen. Een baksteen kost bij Goudberg bv gemiddeld € 1,50 terwijl een moderne, vergelijkbare baksteen maar € 0,30 kost. Bij de renovatie in Den Bosch zijn 50.000 bakstenen gebruikt.

- 1p 11 Bereken hoeveel procent de renovatie in Den Bosch duurder is, door gebruik te maken van de bakstenen van Goudberg bv in plaats van moderne bakstenen. Schrijf je berekening op.

De productie en de omzet van Goudberg bv zijn laag in vergelijking met die van andere, moderne steenfabrieken.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 12 Bereken in één decimaal het marktaandeel van Goudberg bv in de totale omzet van de keramische sector. Schrijf je berekening op.

Vroeger werd een ouderwetse, op kolen gestookte, oven gebruikt. De kolen geven metalen af die een mooi effect hebben op de stenen. “Helaas kan ik deze kolenoven niet meer gebruiken, want deze levert me te weinig winst op”, zegt Derck.

- 1p 13 Wat betekent in dit verband “levert me te weinig winst op”?
- A De bakstenen uit de kolenoven zijn van inferieure kwaliteit.
  - B De kolenoven is onvoldoende duurzaam.
  - C De kolenoven zorgt alleen maar voor opbrengsten.
  - D De opbrengst van de kolenoven is te laag ten opzichte van de kosten.

- 1p 14 De bedrijfskosten van Goudberg bv verschillen van andere, moderne steenfabrieken. De moderne steenfabrieken zijn, anders dan bij Goudberg bv, grotendeels geautomatiseerd.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De arbeidsproductiviteit van moderne steenfabrieken is in verhouding ...(1)... (hoger / lager) dan bij Goudberg bv. De moderne steenfabrieken kunnen daardoor ...(2)... (meer / minder) produceren met hetzelfde personeelsbestand.

Export NL en VS

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 2 in de bijlage.

Luuk en Olaf maken een werkstuk over de import en export tussen de Verenigde Staten (VS) en Nederland. Volgens Luuk bedroeg in 2015 de export van Nederland naar de VS € 13,52 miljard. “Dus is de VS superbelangrijk voor onze export”, concludeert Luuk. “Dat kun je zo niet zeggen”, zegt Olaf.

- 1p **15** Welk gegeven ontbreekt om te kunnen bepalen of een belangrijk aandeel van de export van Nederland naar de VS gaat?
- A de exportwaarde vanuit de VS naar Nederland
  - B de hoogte van het nationaal inkomen van de VS
  - C de importwaarde vanuit de VS naar Nederland
  - D de totale exportwaarde van Nederland

- 2p **16** In 2015 bedroeg het nationaal inkomen van Nederland € 650 miljard. De exportquote van Nederland kwam in 2015 uit op 52%. De export van Nederland naar de VS bedroeg in dat jaar € 13,52 miljard.
- Bereken hoeveel procent van onze totale exportwaarde in 2015 bestemd was voor de VS. Schrijf je berekening op.

In 2015 importeerde Nederland vanuit de VS voor € 27 miljard.

- 1p **17** Wat was in 2015 het gevolg voor de Nederlandse betalingsbalans van deze import en export met de VS en waarom?
- A een negatief gevolg, want de exportwaarde is groter dan de importwaarde
  - B een negatief gevolg, want de importwaarde is groter dan de exportwaarde
  - C een positief gevolg, want de exportwaarde is groter dan de importwaarde
  - D een positief gevolg, want de importwaarde is groter dan de exportwaarde

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Export NL en VS

---

15 D

16 maximumscore 2

voorbeeld van een juiste berekening:

- $0,52 \times \text{€ } 650 \text{ miljard} = \text{€ } 338 \text{ miljard}$ 1
- $\frac{\text{€ } 13,52 \text{ miljard}}{\text{€ } 338 \text{ miljard}} \times 100\% = 4\%$ 1

17 B

18 A

19 B

20 maximumscore 2

voorbeelden van juiste redenen:

- De VS heeft een hoog nationaal inkomen per hoofd van de bevolking 1
- De VS heeft een groot aantal inwoners (waardoor de VS veel importeert uit het buitenland, zoals uit Nederland waarvan de economie exportgericht is) 1

De verandering van de wisselkoers tussen de euro en de VS dollar bepaalt mede de verandering van de import en export tussen de VS en Nederland.

- 1p 18 De koers van de euro is in 2015 gedaald ten opzichte van de VS dollar. Is de koersdaling gunstig of ongunstig voor de Nederlandse exporthoeveelheid naar de VS en waarom?
- A gunstig, want de producten uit Nederland worden voor de VS goedkoper
  - B gunstig, want Nederland kan nu goedkoper importeren uit de VS
  - C ongunstig, want de import vanuit de VS wordt duurder voor Nederland
  - D ongunstig, want de producten uit Nederland worden voor de VS duurder

De president van de VS, Donald Trump, is voorstander van meer protectionisme. Volgens Olaf zijn protectionistische maatregelen, zoals het heffen van hogere invoerrechten door de VS, op langere termijn slecht voor de export van de VS.

- 1p 19 Hieronder staan vijf economische verschijnselen.
- 1 De invoerrechten in de VS stijgen.
  - 2 De vraag naar Nederlandse producten vanuit de VS daalt.
  - 3 De Nederlandse inkomsten uit de export naar de VS nemen af.
  - 4 De Nederlandse export naar de VS neemt af.
  - 5 De import door Nederland vanuit de VS neemt af.
- In welke regel staan de verschijnselen zo dat ze de gedachtegang van Olaf goed weergeven?
- A 1 → 2 → 3 → 4 → 5
  - B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
  - C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
  - D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
  - E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
  - F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

De VS berekent invoerrechten en is toch een belangrijk exportland van Nederland.

Gebruik informatiebron 2.

- 2p 20 Geef twee redenen voor de hoge exportwaarde van Nederland naar de VS.

Naar het mbo

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 en 4 in de bijlage.

Twee vriendinnen, Lindy en Manon, gaan naar een mbo-vervolgopleiding. Ze bezoeken een aantal open dagen. De scholen presenteren zich daar heel professioneel. Mbo-scholen gebruiken meerdere instrumenten van de marketingmix om nieuwe leerlingen te werven.

- 2p 21 Hieronder staan verschillende instrumenten van de marketingmix met daarnaast verschillende uitwerkingen.
→ Schrijf de juiste combinaties op.
Doe het zo: Neem de letters (a, b, c, d) over op het antwoordblad en zet het juiste cijfer (1, 2, 3, 4) erachter.

	instrument marketingmix		uitwerking
a	personeelsbeleid	1	De school is actief op Facebook, Twitter en Instagram.
b	plaatsbeleid	2	De school biedt veel opleidingen op verschillende niveaus.
c	productbeleid	3	Alle docenten zijn aanwezig tijdens de open dag.
d	promotiebeleid	4	De school is gemakkelijk bereikbaar met openbaar vervoer.

Per 1 januari 2017 kunnen alle mbo-scholieren een gratis openbaarvervoerkaart (OV-kaart) krijgen. Manon bespaart hierdoor benzinekosten, omdat ze haar scooter niet hoeft te gebruiken voor de reis naar school en haar huis.

Gebruik informatiebron 3.

- 2p 22 Bereken de jaarlijkse besparing aan benzinekosten als Manon gebruik gaat maken van haar OV-kaart voor de reis naar school en terug naar huis. Schrijf je berekening op.

Manon twijfelt tussen twee verschillende opleidingen: hotelschool of tandartsassistente. Ze wil weten hoe groot het verschil in opleidingskosten is.

Gebruik informatiebron 4.

- 1p 23 Bereken in procenten hoeveel de opleiding van de hotelschool meer kost dan de opleiding tot tandartsassistente in het eerste jaar. Schrijf je berekening op.

- 1p **24** Lindy zegt: “Manon, je moet niet kijken naar de kosten van een opleiding. Je kunt beter opleidingen vergelijken op grond van het loon dat je later kunt verdienen als je een baan hebt. Studeren is tenslotte investeren in jezelf.”
→ Noem, naast de gevolgde opleiding, nog twee factoren die de hoogte van het loon kunnen bepalen.
- 2p **25** Lindy en Manon concluderen: “Ook het kiezen van een vervolgopleiding is economie.”
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Ook het kiezen van een vervolgopleiding is economie. Economie gaat over ...(1)... (behoeften / gewoonten) van mensen en de keuzes die dat met zich meebrengt.
De kans op werk in je toekomstige beroep kan ook de keuze bepalen. Als gevolg van ...(2)... (bedrijfstijdverlenging / technologische ontwikkelingen) zullen bepaalde beroepen verdwijnen. Er ontstaat in deze beroepen dan ...(3)... (conjuncturele / structurele) werkloosheid.

Onderwijs als ontwikkelingshulp

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 in de bijlage.

De Europese Unie (EU) wil met ontwikkelingshulp vooral de extreme armoede blijvend verminderen. Daarnaast wil de EU dat alle kinderen uit ontwikkelingslanden onderwijs kunnen volgen. Ontwikkelingshulp wordt gegeven in de vorm van noodhulp of structurele hulp.

- 1p **26** Is de ontwikkelingshulp met als doel het blijvend verminderen van extreme armoede, een vorm van noodhulp of structurele hulp? Geef een argument voor je keuze.
- 2p **27** In 2013 betaalde de EU € 60 miljard aan ontwikkelingshulp. Dit is 0,5% van het nationaal inkomen van alle EU-landen samen. De EU-landen wilden in 2013 eigenlijk 0,7% van het nationaal inkomen van alle EU-landen besteden aan ontwikkelingshulp.
→ Bereken het bedrag dat de EU-landen samen eigenlijk in 2013 hadden willen besteden aan ontwikkelingshulp. Schrijf je berekening op.

De miljarden van de EU-landen zijn niet voldoende om de armoede op te lossen. Hulporganisaties, zoals UNICEF, zijn ook actief in de hulp aan ontwikkelingslanden.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p **28** Bereken het bedrag dat UNICEF Nederland in 2013 ontving van particuliere donaties. Schrijf je berekening op.

De particuliere donaties bestaan uit giften van mensen voor speciale projecten. Eén van deze projecten is gericht op het tegengaan van kinderarbeid. Kinderarbeid is slecht voor de ontwikkeling van kinderen en ook slecht voor de economische ontwikkeling van een land. Bij kinderarbeid is sprake van een vicieuze cirkel.

- 1p **29** Hieronder staan drie economische verschijnselen.
- 1 Er is weinig technologische ontwikkeling in het land.
  - 2 Het nationaal inkomen in een land is laag.
  - 3 Kinderen volgen geen onderwijs.
- In welke regel staan deze verschijnselen zó dat een logische gedachtegang ontstaat?
- A** kinderarbeid → 1 → 2 → 3 → kinderarbeid
B kinderarbeid → 1 → 3 → 2 → kinderarbeid
C kinderarbeid → 2 → 1 → 3 → kinderarbeid
D kinderarbeid → 2 → 3 → 1 → kinderarbeid
E kinderarbeid → 3 → 1 → 2 → kinderarbeid
F kinderarbeid → 3 → 2 → 1 → kinderarbeid

Volgens UNICEF kan in ontwikkelingslanden door kinderen één jaar onderwijs te laten volgen, het inkomen van de bevolkingsgroep met de laagste inkomens stijgen met 5 tot 15 procent. Als UNICEF erin slaagt om meer kinderen in een ontwikkelingsland onderwijs te laten volgen, draagt dit bij aan een meer gelijkmatige inkomensverdeling in het land.

1p 30 In onderstaande Lorenzcurven staat de inkomensverdeling in een ontwikkelingsland weergegeven.

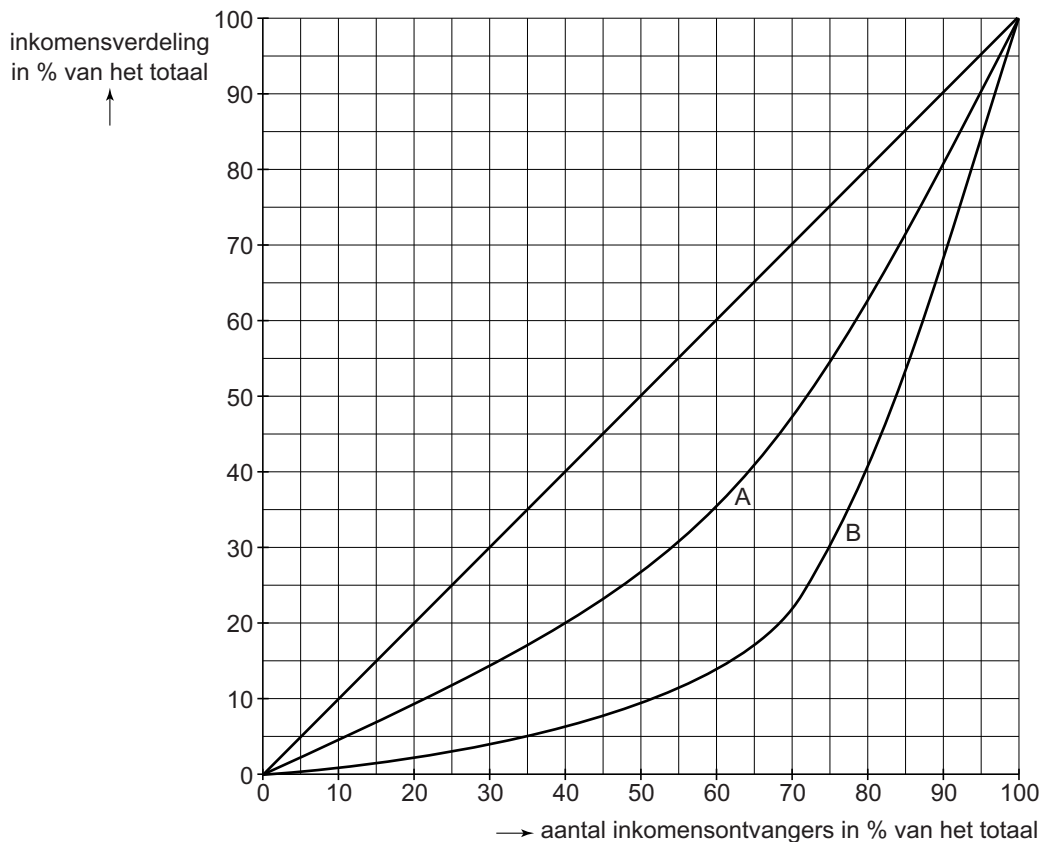
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste percentages in. Kies uit de percentages die tussen haakjes staan.

Gebruik onderstaande Lorenzcurven A en B.

Hoe meer onderwijs, hoe gelijkmatiger de inkomensverdeling in een land. In de Ausgangssituatie zonder onderwijs verdient 20% van de bevolking met het laagste inkomen ... (1)... (2,5% / 9% / 20%) van het totale inkomen. In de situatie met enkele jaren onderwijs verdient 20% van de bevolking met het laagste inkomen ... (2)... (2,5% / 9% / 20%) van het totale inkomen.

inkomensverdeling in een ontwikkelingsland

Meer of minder overheid?

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 en 7 in de bijlage.

Dieuwertje heeft, sinds kort, haar eerste echte baan. Op haar eerste loonspecificatie staat vermeld hoeveel er van haar brutosalaris afgaat.

Gebruik informatiebron 6.

- 2p **31** Bereken hoeveel procent van het brutoloon Dieuwertje in totaal betaalt aan loonheffing en sociale premies. Schrijf je berekening op.

Tegen haar vriend Rayan vertelt ze dat ze toch wel erg veel betaalt aan de overheid. Rayan legt haar uit: “De loonheffing en de premies voor de sociale verzekeringen leiden tot een herverdeling van de primaire inkomens. Daardoor kan het aantal sociale uitkeringen in Nederland dalen.”

- 1p **32** Hieronder staan vijf economische verschijnselen.
- 1 herverdeling primaire inkomens
  - 2 toename bestedingen bij lage inkomens
  - 3 toename koopkracht bij lage inkomens
  - 4 toename werkgelegenheid
  - 5 daling aantal sociale uitkeringen

In welke regel staan deze verschijnselen zo dat een logische gedachtegang ontstaat?

- A** 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

“Volgens mij”, zegt Dieuwertje “is een aantal sociale uitkeringen, zoals de bijstandsuitkering, te hoog. Laat de overheid beginnen deze te verlagen en je zult zien dat het aantal uitkeringen afneemt.”

- 1p **33** Leg de redenering van Dieuwertje uit, dat als de bijstandsuitkering verlaagd wordt, het aantal bijstandsuitkeringen afneemt.

Dieuwertje vervolgt: “Bovendien blijft het aantal inactieven groeien. En het zijn de werkenden (ik dus nu ook) die de premies betalen waaruit de uitkeringen gefinancierd worden.”

Gebruik informatiebron 7.

- 1p **34** In 2016 werd de *i/a*-ratio berekend op 0,46. In hetzelfde jaar waren er 6,2 miljoen geregistreerde actieven.
→ Bereken het aantal inactieven in 2016. Schrijf je berekening op.
- 2p **35** Dieuwertje: “Volgens mij kan het hoge aantal inactieven ook leiden tot nog meer werkloosheid.”
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2), (3) en (4) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Door het hoge aantal inactieven moet de groep actieven een ...*(1)*... (hogere / lagere) premie voor de sociale zekerheid betalen. Daardoor ...*(2)*... (daalt / stijgt) het besteedbaar inkomen van de actieven. Vervolgens kan dit leiden tot ...*(3)*... (meer / minder) productie en uiteindelijk tot ...*(4)*... (meer / minder) werkloosheid.
- 2p **36** “Het is juist de overheid die met het ontvangen belastinggeld voor veel banen zorgt”, zegt Rayan. “Ik kan daar talloze voorbeelden van noemen ....”
→ Maak met een voorbeeld duidelijk dat de overheid met het ontvangen belastinggeld zorgt voor werkgelegenheid. Licht je antwoord toe.

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 8 en 9 in de bijlage.

Jens reist met de auto naar zijn werk in het centrum van Amsterdam. Helaas kan hij zijn auto niet bij zijn werk parkeren. De afstand van de parkeerplaats naar zijn werk is net te ver om te lopen. Zijn vriendin heeft een goede oplossing: de balance scooter, online te koop bij bon.com.

Gebruik informatiebron 8.

- 1p 37 Jens kan de balance scooter niet in het echt bekijken of uitproberen. De wet 'koop op afstand' beschermt consumenten echter tegen een verkeerde aankoop. Door welke zin in de advertentie worden consumenten tegen een verkeerde aankoop beschermd?
- A 14 dagen bedenktijd
  - B bestellen en betalen via bon.com
  - C gratis verzending
  - D snelle levering
- 1p 38 De verkoop via internet door bon.com is een onderdeel van de marketingmix. Van welke p is het een onderdeel?
- A van de p van personeelsbeleid
  - B van de p van plaatsbeleid
  - C van de p van prijsbeleid
  - D van de p van productbeleid
- 1p 39 Jens wil de balance scooter van € 1.149 kopen. Het saldo op zijn betaalrekening bedraagt € 150 debet. Hij mag maximaal € 1.000 rood staan op deze rekening.
- Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
- Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.*
- Een debetsaldo van € 150 betekent dat Jens een ...(1)... (tegoed / tekort) van € 150 op zijn betaalrekening heeft. Dat betekent dat Jens de balance scooter op dit moment ...(2)... (niet / wel) kan betalen.

Zijn vriendin wil dat hij gaat sparen voor de balance scooter. Jens: “Dat duurt me te lang. Ik kan maar € 25 per week sparen.”

Gebruik informatiebron 8.

- 2p 40 Bereken hoeveel hele maanden Jens minimaal moet sparen totdat hij € 1.149 gespaard heeft. Houd hierbij geen rekening met het saldo op zijn betaalrekening. Schrijf je berekening op.

Jens kan de balance scooter ook kopen en dan in termijnen betalen aan bon.com. Daar zijn wel kosten aan verbonden.

kredietbedrag	looptijd krediet	rentepercentage	maandbedrag
€ 1.149	24 maanden	14%	€ 55

- 1p 41 Bereken de totale kredietkosten voor Jens als hij de balance scooter in termijnen gaat betalen. Schrijf je berekening op.

Jens koopt de balance scooter en betaalt in termijnen.
Zijn vriendin zegt: “Weet je dat je geregistreerd wordt bij het Bureau Krediet Registratie (BKR) als je een lening afsluit van meer dan € 250 met een looptijd langer dan een maand?”

Gebruik informatiebron 9.

- 1p 42 De registratie bij het BKR verkleint het risico bij zowel kredietverstrekkers als kredietnemers.
→ Leg uit dat het risico voor kredietverstrekkers wordt verkleind door een registratie bij het BKR.

Bijlage VMBO-GL en TL

2018

tijdvak 2

conomie CSE GL en TL

Elke steen anders

---

informatiebron 1 omzet en aantallen werknemers

	Goudberg bv	totale keramische sector (onder andere bakstenen, tegels en dakpannen)
omzet	€ 500.000	€ 500.000.000
aantal werknemers	6	3.000

Export NL en VS

---

informatiebron 2 gegevens Nederland en de VS in 2015

	nationaal inkomen per hoofd van de bevolking in 2015	bevolkingsomvang in 2015
Nederland	\$ 52.249	16,8 miljoen
VS	\$ 47.400	318,9 miljoen

Naar het mbo

---

informatiebron 3 reiskosten Manon huis-school

enkele reisafstand huis-school	35 kilometer
verbruik scooter	1 liter per 25 kilometer
brandstofprijs per liter	€ 1,50
aantal dagen naar school per week	5
aantal weken naar school per jaar	40

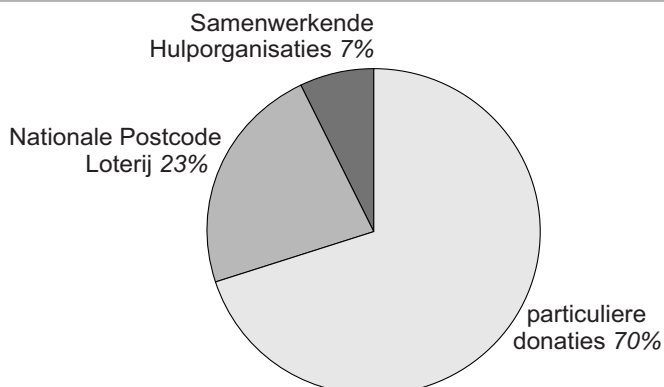
informatiebron 4 opleidingskosten in het eerste jaar

	mbo hotelschool	mbo tandartsassistente
boeken	€ 200	€ 175
digitale middelen	€ 140	€ 75
overige kosten	€ 200	€ 200

Onderwijs als ontwikkelingshulp

informatiebron 5 jaaroverzicht UNICEF Nederland in 2013

uit een krant:
UNICEF Nederland is bijzonder tevreden over de hoge opbrengst dit jaar. De totale inkomsten voor UNICEF Nederland kwamen dit jaar uit op € 70 miljoen. De herkomst staat in het cirkeldiagram.

Meer of minder overheid?

informatiebron 6 deel van de salarisspecificatie van Dieuwertje

loongegevens		
sociale premies	€ 108	
loonheffing	€ 732	
nettoloon		€ 1.560

informatiebron 7 de i/a-ratio

$$i/a\text{-ratio} = \frac{\text{aantal inactieven}}{\text{aantal actieven}}$$

De i/a-ratio geeft de verhouding weer tussen het aantal uitkeringsgerechtigden (inactieven of niet-actieven) en diegenen die de uitkering betalen (actieven).

informatiebron 8 advertentie balance scooter

<p>bon.com</p> <p>€ 1.149</p> <ul style="list-style-type: none"> – op voorraad – vandaag besteld, morgen in huis	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ bestellen en betalen via bon.com ✓ gratis verzending ✓ 14 dagen bedenktijd ✓ snelle levering	

informatiebron 9 het BKR registreert leningen

Kredietverstrekkers, meestal banken, moeten elke lening aanmelden bij Bureau Krediet Registratie (BKR). Het BKR geeft dan informatie over de kredietnemers (de consumenten), bijvoorbeeld of er betalingsachterstanden zijn. De kredietverstrekkers besluiten dan of zij de aangevraagde lening toekennen of niet.

Correctievoorschrift VMBO-GL en TL

2018

tijdvak 2

economie CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

De winkel uit de mode?

1 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste berekening:

$$\frac{\text{€ 4,62 miljard}}{5,5} \times 100 = \text{€ 84 miljard}$$

Opmerking

Ook juist € 8,4 x 10¹⁰.

2 C

3 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste voorwaarde:

Als de brutowinst / omzet **meer stijgt dan** de bedrijfskosten, kan de nettowinst toenemen.

4 maximumscore 2

voorbeeld van een juiste berekening:

- € 35 × 2,4 = € 84 1
- € 84 × 1,21 = € 101,64 1

5 maximumscore 2

voorbeelden van juiste voordelen:

- De consument kan in de fysieke winkel de kleding beoordelen en deze later kopen via internet.
- De consument kan ruilen en terugbrengen in de fysieke winkel wat hij via internet heeft besteld.
- Er is minder kans op fraude door malafide internetbedrijven.
- Een fysieke winkel schept meer vertrouwen bij de online consument.

per juist argument 1

Een goede start

---

6 maximumscore 1

voorbeelden van een juist antwoord:

- de provincie
- de waterschappen
- de rijksoverheid
- instellingen die de sociale zekerheid verzorgen

7 maximumscore 1

voorbeelden van een juist antwoord:

- de onroerendezaakbelasting (OZB)
- de rioolheffing
- de afvalstoffenheffing
- de hondenbelasting

8 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste berekening:

$$\frac{\text{€ } 32.500 - \text{€ } 24.050}{\text{€ } 32.500} \times 100\% = 26\%$$

9 maximumscore 1

- (1) de algemene middelen van de overheid
- (2) werknemersverzekering

indien twee juist

1

indien één of geen juist

0

10 maximumscore 1

- (1) lager
- (2) stijgt

indien twee juist

1

indien één of geen juist

0

Elke steen anders

---

11 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste berekening:

$$\frac{\text{€ } 1,50 - \text{€ } 0,30}{\text{€ } 0,30} \times 100\% = 400\% \text{ duurder}$$

12 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste berekening:

$$\frac{\text{€ } 500.000}{\text{€ } 500.000.000} \times 100\% = 0,1\%$$

13 D**14 maximumscore 1**

(1) hoger

(2) meer

indien twee juist

1

indien één of geen juist

0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Export NL en VS

---

15 D

16 maximumscore 2

voorbeeld van een juiste berekening:

- $0,52 \times \text{€ } 650 \text{ miljard} = \text{€ } 338 \text{ miljard}$ 1
- $\frac{\text{€ } 13,52 \text{ miljard}}{\text{€ } 338 \text{ miljard}} \times 100\% = 4\%$ 1

17 B

18 A

19 B

20 maximumscore 2

voorbeelden van juiste redenen:

- De VS heeft een hoog nationaal inkomen per hoofd van de bevolking 1
- De VS heeft een groot aantal inwoners (waardoor de VS veel importeert uit het buitenland, zoals uit Nederland waarvan de economie exportgericht is) 1

Naar het mbo

21 maximumscore 2

- a 3
- b 4
- c 2
- d 1

indien vier juist 2
 indien drie juist 1
 indien twee, één of geen juist 0

22 maximumscore 2

voorbeeld van een juiste berekening:

- $35 \times 2 \times 5 \times 40 = 14.000$ kilometer 1
- $\frac{14.000}{25} \times \text{€ } 1,50 = \text{€ } 840$ 1

23 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste berekening:

$$\frac{\text{€ } 540 - \text{€ } 450}{\text{€ } 450} \times 100\% = 20\%$$

24 maximumscore 1

voorbeelden van juiste factoren:

- de mate van verantwoordelijkheid
- de schaarste op de arbeidsmarkt
- de ervaring
- de leeftijd

indien twee juist 1
 indien één of geen juist 0

25 maximumscore 2

- (1) behoeften
- (2) technologische ontwikkelingen
- (3) structurele

indien drie juist 2
 indien twee juist 1
 indien één of geen juist 0

Onderwijs als ontwikkelingshulp

26 maximumscore 1

structurele hulp

voorbeeld van een juist argument:

omdat de ontwikkelingshulp gericht is op het bestrijden van de oorzaken van armoede op de lange termijn

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen als structurele hulp genoemd is met een juist argument.

27 maximumscore 2

voorbeeld van een juiste berekening:

- $\frac{\text{€ 60 miljard}}{0,5} \times 100 = \text{€ 12.000 miljard}$ 1
- $\frac{0,7 \times \text{€ 12.000 miljard}}{100} = \text{€ 84 miljard}$ 1

28 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste berekening:

€ 70 miljoen $\times$ 0,7 = € 49 miljoen

29 E

30 maximumscore 1

(1) 2,5%

(2) 9%

indien twee juist 1

indien één of geen juist 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Meer of minder overheid?

- 31 maximumscore 2**
 voorbeeld van een juiste berekening:
- brutoloon: € 108 + € 732 + € 1.560 = € 2.400 1
  - $\frac{€ 840}{€ 2.400} \times 100\% = 35\%$ 1
- 32 C**
- 33 maximumscore 1**
 voorbeeld van een juiste uitleg:
 Het verschil tussen het (minimum)loon en de bijstandsuitkering wordt dan groter, waardoor er een prikkel gegeven wordt om te gaan werken in plaats van een uitkering te ontvangen.
- 34 maximumscore 1**
 voorbeeld van een juiste berekening:
 $0,46 \times 6.200.000 = 2.852.000$
- 35 maximumscore 2**
 (1) hogere
 (2) daalt
 (3) minder
 (4) meer
- indien vier juist 2
 indien drie of twee juist 1
 indien één of geen juist 0
- Opmerking*
Let op mogelijke doorwerkfouten.
- 36 maximumscore 2**
 voorbeelden van een juist voorbeeld en toelichting:
- De overheid investeert in de infrastructuur 1
  - Deze investeringen leveren werk op voor bedrijven 1
- of
- De overheid verzorgt sociale uitkeringen 1
  - waardoor de bestedingen van burgers toenemen en er meer geproduceerd moet worden 1
- of
- De overheid is een grote werkgever 1
  - De ambtenaren (ontvangen een inkomen en) besteden hun inkomen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Be smart

---

37 A

38 B

39 maximumscore 1

(1) tekort

(2) niet

indien twee juist

1

indien één of geen juist

0

40 maximumscore 2

voorbeeld van een juiste berekening:

• $\frac{52 \times \text{€ } 25}{12} = \text{€ } 108,33$ per maand

1

• $\frac{\text{€ } 1.149}{\text{€ } 108,33} = 10,6 \rightarrow 11$ maanden

1

41 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste berekening

$(24 \times \text{€ } 55) - \text{€ } 1.149 = \text{€ } 171$

42 maximumscore 1

voorbeeld van een juiste uitleg:

De kredietverstrekkers krijgen inzicht in betalingsachterstand(en) en het aantal leningen, zodat ze minder risico lopen dat leners het geleende bedrag niet terugbetalen.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 25 juni.

economie vmbo-GL en TL

Centraal examen vmbo-GL en TL

Tijdvak 2

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor vmbo-GL en TL,

Bij het centraal examen economie vmbo-GL en TL:

Op **pagina 9**, bij **vraag 21** moet

indien vier juist	2
indien drie juist	1
indien twee, één of geen juist	0

vervangen worden door:

indien vier juist	2
indien drie of twee juist	1
indien één of geen juist	0

Opmerking

Drie juist komt voor als de kandidaat drie van de vier cijfers heeft ingevuld of twee keer hetzelfde cijfer heeft gebruikt.

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren economie vmbo-GL en TL.

Namens het College voor Toetsen en Examens,

drs. P.J.J. Hendrikse,
voorzitter